

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश डा. श्री आनन्द मोहन भट्टराई
माननीय न्यायाधीश श्री टंकबहादुर मोक्तान
आदेश

०७३-WO-०५२३

मुद्दा:- उत्प्रेषण, प्रतिषेधयुक्त परमादेश वा उपयुक्त आज्ञा आदेश जारी गरी पाउँ ।

काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका, वडा नं. ३४ बस्ने विनय रावल----- १ रिट निवेदक

विरुद्ध

पर्यटन संस्कृत तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं----- १

संचालक समिति, नेपाल वायुसेवा निगम, कान्तिपथ, काठमाडौं----- १

ऐ.का कार्यकारी निर्देशक सुगतरत्न कंसाकार----- १

नेपाल वायुसेवा निगम, कान्तिपथ, काठमाडौं----- १

प्रत्यर्थी

नेपालको संविधानको धारा १३३(२) बमोजिम दायर हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं आदेश यसप्रकार छ:-

१. म रिट निवेदक KJT Investments र One World Closeouts Ltd नामक अन्तर्राष्ट्रिय कम्पनीको नेपाल स्थित आधिकारीक व्यापारीक प्रतिनिधि हुँ। मैले उक्त कम्पनीहरूको आधिकारिक प्रतिनिधिकोरुपमा सो कम्पनीको तर्फबाट नेपाली प्रतिनिधिको रुपमा मिति २०७३।७।२४ मा नेपाल वायु सेवा निगमले २८० यात्रु क्षमताको दुई वटा सेकेण्ड ह्याण्ड जहाज खरिदको लागि सेप्टेम्बर २६, २०१६ मा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको प्रस्ताव आह्वान गरे बमोजिम RFP Bidders को रुपमा RFP Bid द.नं. ७२७ मार्फत Submission गरेको थिएँ। निगमको Request for proposal (RFP) हेर्दा विपक्षी नेपाल वायुसेवा निगमद्वारा A330-200 जेट एअर क्राफ्ट दुई वटा खरिद गर्न खोजिएको रहेछ। सो ग्लोबल प्रस्ताव आह्वानमा उल्लेख भए अनुसार RFP पेश गर्ने Last Date of Submission नोभेम्बर ९, २०१६ सम्म राखिएकोमा म प्रतिनिधि रहेको उपरोक्त उल्लेखित कम्पनी समेतका केही कम्पनीहरूको तर्फबाट अन्तर्राष्ट्रिय कम्पनी तर्फबाट RFP Bid पेश हुन आएको समेत अवस्था रहेको छ।

२. नेपाल वायुसेवा निगमको तर्फबाट आह्वान गरिए बमोजिम दुईवटा Wide Body जहाज खरिद गर्न करिब २५ अरब नेपाली रुपैयाँ लाग्ने र सो रकम कर्मचारी संचयकोष, नागरिक लगानी कोष र अन्य वाणिज्य बैंकहरूको Consortium ले लगानी गर्ने र अर्थ मन्त्रालयले जमानत बस्ने सहमती भई सकेको तथ्यसमेत २०७३ साल मंसिर २१ को वर्ष २४ अंक ३८६ को कान्तिपुर दैनिकको अर्थ वाणिज्य खण्ड, पृष्ठ १५ मा “निगमले साढे ११ अर्बमा वाइड बडी पाउने भन्ने शीर्षकमा प्रकाशित समाचारबाट रिट निवेदकलाई थाहा जानकारी हुन आयो। यसरी राष्ट्रिय ध्वजाबाहक सरकारी संस्था विपक्षी नेपाल वायु सेवा निगमले अर्थ मन्त्रालयको जमानतमा कर्मचारी संचय कोष समेतको Consortium ले राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरूको संचित रकम मध्येबाट समेत करिब २५ अर्ब ऋण लिई राष्ट्रको त्यत्रो ठूलो धनरासी खर्च गर्ने गरी अन्तर्राष्ट्रिय बजारबाट खरिद गर्न लागिएको वाइड बडी जहाजको खरिद प्रकृया पारदर्शी, प्रतिस्पर्धी र कानून सम्मत हुनु पर्नेमा सो हुन नसकेकोले म रिट निवेदक Bidder को हैसियत समेत रहेकोले रिट निवेदन दायर गर्ने अधिकार रिट निवेदकलाई रहेको छ।
३. यसरी विपक्षी वायु सेवा निगमले जहाज खरिद गर्नको लागि आह्वान गरेको ग्लोबल टेण्डरमा जहाज बिक्रीकर्ता कम्पनी World Stock Market मा लिस्टेड भएकै हुनुपर्ने भनी शर्त समेत राखिएको रहेछ। जसले अन्तर्राष्ट्रिय बजारबाट सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा ९, १०, १३, १४, १५ र दफा २८(४) समेतका कानूनी व्यवस्था, सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ को नियम २५, ३१, ३७ र ३८ समेतमा उल्लेख भए बमोजिम पर्याप्त मात्रामा प्रतिस्पर्धी कम्पनीहरूबाट प्रस्ताव नआई विपक्षीहरूले मिलेमतो गरेको वा सेटिङ्ग मिलाएका कम्पनीहरूबाट मात्र RFP आउन सक्ने प्रबल सम्भावना रहेकोमा कुनै विवाद छैन। कुनै कम्पनी World Stock Market मा लिष्टेड हुने वा नहुने विषयको जहाज खरिद बिक्री प्रकृत्यासँग कुनै सम्बन्ध अर्थात् तादाम्यता नै छैन। त्यसैले यस्तो अनावश्यक र असान्दर्भिक शर्त राख्नु भनेको स्वच्छ प्रतिस्पर्धामा भेदभावपूर्ण एवं अनुचित शर्त थोपर्नु मात्रै हो। विमान खरिद प्रकृत्यासँग Stock Listed मापदण्डको कुनै औचित्य नै छैन। सो मापदण्डले बरु उल्टै वर्तमान विश्व आर्थिक मन्दिको समयमा जहाज खरिद गर्न order गरी किस्ता तिर्न नसकी विदेशी बैंकले खिची Air Bus Factory वा आफ्नो कुनै Location वा Hanger मा ल्याई राखेको कम्पनीका Resale गर्नु पर्ने प्रकृतिको Brand New जहाज खरिद गर्ने अवसरबाट NAC बंचित चाँही हुन पुग्छ। यस्ता विदेशी बैंकले खिचेका Brand New अवस्थाका जहाजहरू ती बैंकहरूले आफ्ना Authorized Aviation Companies (जुन प्राइभेट कम्पनीहरू पनि हुन्छ) वा Agent मार्फत Resale Activitiess बाट NAC ले प्रतिस्पर्धाबाट असाध्यै सस्तो जहाज किन्न पाउने अवस्थाको अन्त्य भएको छ। प्रायजसो यस्ता कम्पनी Non Stock Listed नै हुन्छ। नेपाल वायु सेवा निगमले कुनै विदेश कम्पनीहरूसँग ज्वइन्ट भेन्चर सम्झौता, रणनितिक साझेदार सम्झौता र शेयर खरिद सम्झौता भएको अवस्थामा मात्र

स्टक लिस्टेड कम्पनीहरूको खोजी गर्नु उचित हुन्थ्यो तर एअर बस खरिद सम्बन्धी ग्लोबल मार्केटमा स्टक लिस्टेड कम्पनी खोज्नु केवल प्रतिस्पर्धालाई साँघुरो बनाउने र निहित स्वार्थ पूरा गर्ने बाहेक अरु केही हुनै सक्तैन।

४. कुनै जहाज खरिद गरी सकेपछि त्यो Air Bus को जहाज Non Stock Listed वा Stock Listed Company वा जो सँग खरिद गरेको भए तापनि Spare Parts को सन्दर्भका कुरा, मर्मत सम्भार तथा वारेण्टी ग्यारेण्टीका कुराहरू प्रत्यक्ष रुपमा Air Bus ले नै जिम्मेवारी लिने हुँदा Stock Listed भन्ने शर्तले प्रतिस्पर्धालाई साँघुर्याउने एवं Best Product at The Best Price पाउने सम्भावनालाई नै बंचित गरेको अवस्था छ। यसरी अन्तर्राष्ट्रिय खुल्ला बजारमा आह्वान गर्दा १००० घण्टासम्म Flying Hours लाई Consider गर्ने, नयाँ विमान नभनिकन सन् २०१४ यता उत्पादित भन्ने, कुनै निश्चित कम्पनीसँग मिलेमतो गरी शेयर बाँडफाँड र खरिद बिक्रीसँग मात्र सम्बन्धित विषयलाई जहाज खरिद प्रकृत्यासँग सम्बन्धित बनाई World Stock Market मा Listed कम्पनी भनी अनुचित शर्त राख्ने जस्ता विपक्षीहरूका सार्वजनिक खरिद ऐन, नियम विपरीतका कार्य व्यवहारहरू राष्ट्रिय हित विपरित संवैधानिक एवं कानूनी रुपले त्रुटिपूर्ण तथा राज्यलाई ठूलो आर्थिक व्ययभार पर्ने विषयमा अपनाइनु पर्ने सावधानी नआपनाइएको अवस्था रहेकोले प्रस्तुत ग्लोबल टेण्डर आह्वान शुरुदेखि नै विवादस्पद, शंकास्पद, वदनियतपूर्ण रहेको एवं प्रस्तुत विषय सार्वजनिक सरोकारको विषय समेत रहेको एवं विपक्षीहरूको कामकृया र व्यवहारले स्वच्छ प्रतिस्पर्धी व्यापार प्रकृत्यामा विना भेदाभाव सहभागी हुन पाउने रिट निवेदकको मौलिक हक अधिकारमा समेत आघात असर परेकोले नेपालको संविधानको धारा १७, १८, २५, ४६ र १३३(२)(३) समेतको आधारमा यस सम्मानित अदालतको असाधारण अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत न्याय प्राप्तिका लागि प्रस्तुत रिट निवेदन लिई उपस्थित भएको छु। प्रस्तुत रिट निवेदन दायर गर्नुको उद्देश्य देशमा वाइड बडी जहाज ल्याउने राम्रो कार्य रोक्नु नभई यस्तो अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको ठूलो खरिदमा प्रचलित ऐन कानूनको पालना र स्वच्छता कायम गर्नु एवं मलाई प्रतिनिधि चयन गर्ने जस्ता Non Stock Listed कम्पनीहरूलाई समेत प्रतिस्पर्धामा समावेश गराउनु मात्र हो भएकोले स्वच्छ र राष्ट्रिय हित अनुकूलको प्रतिस्पर्धाको लागि मात्र प्रस्तुत रिट निवेदन दायर गरेको अवस्था रहेकोले जहाज खरिद प्रकृया पनि समयमै सम्पन्न हुँदा नै राष्ट्रिय हित हुने हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदनलाई अग्राधिकार दिलाई पाउन समेत बमोजिम बिनम्र अनुरोध गर्दछु भन्ने समेत व्यहोराको निवेदक विनय रावलको यस अदालतमा परेको निवेदनपत्र।

५. यसमा के कसो भएको हो? निवेदकको मागबमोजिमको आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो? आदेश जारी हुनु नपर्ने मनासिव आधार, कारण र प्रमाण भए सो समेत खुलाई सूचना म्याद प्राप्त भएको मितिले बाटाको म्याद बाहेक १५(प्रन्ध्र) दिनभित्र विपक्षी मध्येको १ नं. ले महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत र अन्य विपक्षीहरूले आफैं वा आफ्नो कानून

बमोजिमको प्रतिनिधिमार्फत लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी निवेदनपत्र र यो आदेशको प्रतिलिपि समेत साथै राखी विपक्षीहरूको नाममा सूचना म्याद जारी गरी लिखित जवाफ परे वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्नु साथै अन्तरिम आदेश जारी गरीपाउँ भन्ने निवेदन मागका सम्बन्धमा विचार गर्दा राम्रो र गुणस्तरीय जहाज खरिद गरी लामो समयसम्म सेवा ग्राहीहरूलाई सेवा प्रदान गर्न नेपाल वायु सेवा निगमले २६ सेप्टेम्बर, २०१६ मा जहाज खरिदको लागि प्रस्ताव आह्वान गरेको देखिन्छ। जहाज खरिदका सम्बन्धमा पूर्व शर्त राख्न नपाउने भनी कुनै कानूनले बन्देज नलगाएको अवस्थामा विपक्षीको कार्यबाट सुविधा र सन्तुलनको दृष्टिले निवेदकलाई तत्काल अपुरणीय क्षति पुग्न सक्ने अवस्था विद्यमान रहेको नदेखिँदा निवेदन माग बमोजिम अन्तरिम आदेश जारी गर्नुपर्ने देखिएन। नियमानुसार गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७३।०९।०१ गते यस अदालतको आदेश।

६. रिट निवेदकले सार्वजनिक सरोकारको विषयमानी रिट निवेदन दायर गर्नु भएको छ। कुनै पनि सार्वजनिक सरोकारको मुद्दा लिएर सर्वोच्च अदालतमा प्रवेश गर्ने व्यक्ति Clean hand, Clean mind, Clear heart and Clean Objectives लिएर आउनु पर्दछ र प्रस्तुत विवादसँग सार्थक सम्बन्ध (Meaningful Relation) तथा तात्त्विक सरोकार (Substantial interest) स्थापित गर्नु पर्दछ। निवेदक राष्ट्र हितका लागि भनी रिट दायर गरे तापनि प्रतिस्पर्धी कम्पनीका स्वार्थलाई लिएर प्रस्तुत भएको र सार्वजनिक सरोकारको मुद्दाको आधारभूत शर्त पूरा गर्न सक्नु भएको छैन।
७. नेपाल वायुसेवा निगम ऐन, २०१९ को दफा १४ अनुसार निगमले आफ्नो कामको उचित सम्पादनको निमित्त मनासिव एवं आवश्यक भएका सबै कामहरू गर्ने सक्नेछ भन्ने स्पष्ट व्यवस्था रहेको छ। यस प्रकार कानूनद्वारा स्थापित संस्थानले ऐन कानून नीति नियमको परिसिमा भित्र रही कानून बमोजिम सम्पन्न गर्ने काममा अवरोध खडा हुने गरी संविधानको धारा १३३(२) (३) प्रयोग हुन नपर्ने प्रष्ट छ। निगम एउटा सार्वजनिक निकाय भएको र यसको खरिद प्रकृया पनि सार्वजनिक खरिद ऐन तथा सार्वजनिक खरिद नियमावली अबलम्बन गरी भएको स्पष्ट छ। उक्त ऐनको दफा ४७ तथा निगमको आर्थिक विनियमावली, २०६५ को विनियम १७० अनुसार खरिद कारवाही वा निर्णय गर्दा कुनै त्रुटी भएमा पुनरावलोकन गर्न, रद्द गर्नका लागि समेत कानूनले उपचारको बाटो र उपचार दिने निकाय तोकिदिईरहेको अवस्थामा सो उपचारको बैकल्पिक मार्ग अबलम्बन नगरी रिट निवेदक खास कम्पनी, व्यक्ति वा निजहरूको व्यक्तिगत हक वा सरोकारको विषयमा सोझै अदालतको असाधारण अधिकारक्षेत्र मार्फत उपचार खोज्न आउनु भएकोमा Doctrine of Alternative Remedy को सिद्धान्तको आधारमा समेत रिट निवेदन खारेज गरी पाउने स्पष्ट छ।

८. निज निवेदकले निगमले कुनै जिज्ञासा वा केही कुरा बुझ्नु पर्ने भएमा बुझ्नका लागि RFP Document को Part V को बुँदा नं. ५.११ अनुसार सुचना प्रकाशित भएको मिति २०७३।०६।१० (२६ सेप्टेम्बर २०१६) देखि ३० दिन भित्र निगममा सम्पर्क वा इमेल गर्न सक्ने प्रावधान हुँदा हुँदै उक्त समयमा कुनै जिज्ञासा नराखी निज रिट निवेदकले प्रतिनिधित्व गरेको कम्पनीको तर्फबाट ४५ दिनको म्याद भित्रै निगमले राखेको शर्तहरू स्वीकारेर प्रस्ताव पेश गरेको स्पष्ट छ। निज निवेदक उक्त सुचना अनुसारको RFP खोल्ने समयमा मिति २०७३।०७।२५ गते स्वयं उपस्थित भई कागजातमा दस्तखत समेत गरी उक्त दिन सम्म पेश भएका अन्य १० वटा कम्पनीहरूको प्रस्ताव तथा निगमको कार्यविधि समेत स्वीकारेका छन्। अतः प्रस्ताव खोल्ने दिन उपस्थित भई अन्य कम्पनीहरूले उल्लेख गरेको रकम समेत थाहा पाई आफूले प्रतिनिधित्व गरेको कम्पनीलाई टेण्डर नपर्ने महशुस गरी कलुसित भाव बोकेर गलत मनसाय राखी निगमलाई अनावश्यक दुःख दिनका लागि मात्र रिट निवेदन दर्ता गरेको देखिन्छ।
९. रिट निवेदकले निगमले सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा ९, १०, १३, १४, १५ र दफा २८ (४) तथा सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ को नियम २५, ३१, ३७ र ३८ अनुसार खरिद प्रक्रिया नबढाएको आरोप लगाएको देखिन्छ। उक्त ऐनको दफा ९ मा खुल्ला रूपमा बोलपत्र आह्वान गरी खरिद गर्नुपर्ने व्यवस्था भएको र निगमले बोलपत्रको विज्ञापन खुल्ला रूपमा विभिन्न ४ वटा पत्रिका तथा निगमको वेबसाईट र नेपाल सरकार परराष्ट्र मन्त्रालय समेतको वेबसाईटमा सुचनाका लागि पत्राचार गरेको विज्ञापन के कुन आधारमा खुल्ला भएन र कसरी प्रतिस्पर्धी भएन भन्ने कुरा निवेदनमा खुलाउन नसक्नुबाट नै निजको नियतमा खोट भएको स्पष्ट हुन्छ। साथै उक्त ऐनको दफा १० मा बोलपत्रदाता वा प्रस्तावदाताको योग्यताको आधारमा उल्लेख गरेकोमा निगमले समेत बोलपत्रदाताहरूको योग्यता कायम गरी World Stock Market मा लिष्टेड कम्पनीलाई प्राथमिकता दिने गरी बोलपत्र आह्वान गरेकोमा लिष्टेड नभएका कम्पनीहरूलाई समेत उक्त प्रक्रियामा समावेश गरेको छ। निजले लिष्टेड कम्पनीले भन्दा ननलिष्टेड कम्पनीले कम मुल्य कबोल गर्न सक्ने मनगडन्ते तर्क पेश गरेकोमा निजको ननलिष्टेड कम्पनी भन्दा अन्य लिष्टेड कम्पनीहरूले बोलपत्रमा कम मुल्य कबोल गरेकोबाट समेत निजको तर्क तथ्य विहिन भएको स्पष्ट हुन्छ। यसैगरी सोही ऐनको दफा १४ मा भएको बोलपत्र आह्वानको व्यवस्था अनुरूप नै ४५ दिनको सूचना दिई बोलपत्र आह्वान गरेकोमा के कुन व्यवस्था निगमले अबलम्बन नगरेको हो किटान साथ भन्न सक्नु भएको छैन। साथै निजले सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ को नियम २५ को व्यवस्था निगमले पालना नगरेको आरोप लगाएकोमा नियम २५(घ) अनुसार बोलपत्रदाताको आर्थिक तथा प्राविधिक क्षमतालाई विचार गरी प्रस्तावदाताको योग्यताको आधार तय गर्न सकिने व्यवस्था भए बमोजिम नै कम्तीमा World

Stock Market मा लिष्टेड भएका कम्पनीहरूलाई प्राथमिकता दिने शर्त राखेको तिनीहरूको आर्थिक क्षमता तथा विस्वाशनीयता रहन सक्ने ठहर गरी निगमले सो व्यवस्था गरेको छ। निगमको समय जनशक्ति तथा स्रोतको बर्बाद नहोस भन्ने स्वच्छ मनोभावका साथ प्राथमिकता मात्र दिने हिसाबले गरिएको व्यवस्थाबाट निजलाई के कस्तो अपुरणिय क्षति भयो सो को समेत स्पष्ट व्यहोरा किटानी नगरी पेश गरेको रिट खारेज गरी पाउँ भन्ने नेपाल वायु सेवा निगम, ऐ. का संचालक समिति, ऐ. निगमको निर्देशक युवराज अधिकारी तथा ऐ. का महाप्रबन्धक सुगतरत्न कंसाकारको तर्फबाट यस अदालतमा पर्न आएको लिखित जवाफ।

१०. नेपाल वायुसेवा निगमले कानूनको अधीनमा रही नेपालभर वा बाहिर सर्वत्र सुरक्षित कुशल, सुव्यवस्थित, किफायत र उचित रुपबाट सम्बन्धित हवाई यातायात सेवाको व्यवस्था गर्नु निगमको कर्तव्य हुने र सो कर्तव्य पूरा गर्नका लागि निगमले आफ्नो अधिकारको प्रयोग गर्न सक्ने कुरा नेपाल वायु सेवा निगम ऐन, २०१९ को दफा १३ मा उल्लेख रहेको छ। ऐनको दफा १३ को उपदफा (२) को खण्ड (क) मा व्यापारिक वा अन्य उद्देश्यले कुनै हवाई यातायात सेवा चलाउने वा वायुवयानको उडान गर्ने र हवाई सेवा सम्बन्धी सबै प्रकारको काम गर्ने समेतका अधिकारहरू प्रयोग गर्न सक्ने व्यवस्था रहे बमोजिम नेपाल वायुसेवा निगमले जहाज खरिद गर्ने कार्यका लागि प्रकृया अघि बढाइएको देखिन्छ। जहाँसम्म विपक्षी निवेदकले नेपाल वायु सेवा निगमले २६ सेप्टेम्बर २०१६ मा जहाज खरिदको लागि प्रस्ताव आह्वान गरिएको विषयमा पूर्व शर्त राख्न नपाउने भन्ने विषय छ, सो सम्बन्धमा निगमले राम्रो र गुणस्तरीय जहाज खरिद गरी लामो समयसम्म सेवाग्राहीहरूलाई सुरक्षित रुपले सेवा प्रदान गर्नका लागि गुणस्तरीय जहाज खरिद गर्ने उद्देश्यले यस्तो शर्त राखिएको देखिन्छ। उक्त पूर्व शर्तले जहाजको गुणस्तरीयता र विश्वासनीयतामा बृद्धि गर्न सहयोग नै पुग्ने देखिएकोले यस्तो शर्तका कारण विपक्षीले लिएको दावी तर्कसंगत र कानूनसंगत नभएको हुँदा उक्त रिट निवेदन खारेजभागी छ, खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयका तर्फबाट यस अदालतमा परेको लिखित

११. नियमबमोजिम पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत निवेदनमा निवेदक तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री विष्णुमणि अधिकारीले नेपाल वायुसेवा निगमले २ वटा एअर बस खरिद गर्ने भनी निश्काशन गरेको बोलपत्रमा १००० घण्टासम्म Flying hour लाई Consider गर्ने सन् २०१४ यता उत्पादित भएका भनी निश्चित कम्पनीसँग मिलेमतो गरी World Stock Market मा Listed कम्पनी भनी अनुचित शर्त राखी सार्वजनिक खरिद ऐन,नियम विपरीतका कार्यहरू गरी राष्ट्रिय हित विपरीतको काम कारवाही गरेकोले ग्लोबल टेण्डर आह्वान विवादस्पद, शंकास्पद र बर्दिनयतपूर्ण भएकोले उक्त टेण्डर उत्प्रेषणको

आदेशले बदर गरी स्वच्छ, प्रतिस्पर्धी व्यापार प्रक्रियामा बिना भेदाभाव सहभागी गराउनु भन्ने परमादेश जारी हुनुपर्छ भनी गर्नु भएको बहस समेत सुनियो।

१२. विपक्षी सरकारी निकायको तर्फबाट उपस्थित विद्वान सह-न्यायाधिवक्ता श्री संजीवराज रेग्मीले यी निवेदन Bidder हुन् होइनन् भन्ने प्रष्ट छैन। निवेदनमा Bidder भन्छ भने अर्को तर्फ सार्वजनिक सरोकारको विवाद भनी दायर गरेको भनिएको छ। सार्वजनिक सरोकारको विवाद दर्ता गराउनु अघि नेपाल वायुसेवा निगममा सो विषयमा सोधपुछसम्म गरिएको छैन। सरकारले आफ्नो आवश्यकता र लगानी गर्ने स्रोतका आधारमा कस्तो एअर बस किन्ने भनी केही बन्देजहरू लगाउन सक्ने नै हुन्छ। निवेदकले सरकारको कुन कार्यले निवेदकको संवैधानिक एवं कानूनी हकमा आघात पर्न गएको हो खुलाउनु भएको छैन। तसर्थ रिट खारेज हुनुपर्छ भनी गर्नुभएको बहस समेत सुनियो।

विपक्षी नेपाल वायुसेवा निगमको तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री गान्धी पण्डित र विद्वान अधिवक्ता श्री खडानन्द कडेलले सार्वजनिक खरिद ऐनको दफा १३ को रीत पुर्‍याई Bid Bond तयार भएको छ। खरिद प्रक्रियामा निश्चित मापदण्डहरू राखिएका छन्। यी मापदण्डहरू निगमको आवश्यकता र आर्थिक अवस्था समेतलाई मध्ये नजर राखेर निकालिएको हो। सार्वजनिक खरिद ऐन विपरीत बोलपत्र आह्वान गरिएको भए सार्वजनिक खरिद पुनरावलोकन समितिमा उजुर गर्न पाउने व्यवस्था हुँदा हुँदै अदालतको असाधारण क्षेत्राधिकार ग्रहण गर्न मिल्दैन। बोलपत्र खोल्दा निवेदक सम्मिलित हुनुहुन्थ्यो। बोलपत्र निष्काशन पछि रिट क्षेत्रमा आउन मिल्दैन। तसर्थ रिट निवेदन खारेज हुनुपर्छ भनी गर्नु भएको बहस समेत सुनियो।

१३. निवेदन सहितको मिसिल अध्ययन गरी विद्वान कानून व्यवसायीहरूको बहस समेत सुनी यसमा निवेदन माग बमोजिम आदेश जारी हुने हो होइन? भन्ने विषयमा निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो।
१४. निर्णयतर्फ हेर्दा नेपाल वायुसेवा निगमको ठूला जहाज खरिद सम्बन्धी प्रक्रियालाई लिएर सार्वजनिक सरोकारको विषय भनी प्रस्तुत निवेदन गरेको देखियो।
१५. नेपाल वायुसेवा निगमले एअरबस खरीद गर्न बोलपत्र आह्वान गरेकोमा उक्त बोलपत्र सूचनामा १००० घण्टासम्म उडान भरेको, विश्व स्टक मार्केटमा लिस्टेड भएको कम्पनीको जहाज हुनुपर्ने भनी बोलपत्र आह्वान गरेकोमा निवेदकले प्रस्ताव पेश गरी सो प्रस्ताव उपर स्वीकृत वा अस्वीकृत सम्बन्धमा जानकारी लिएको पनि देखिँदैन। उक्त सूचना प्रकाशित भएको ३० दिन भित्र निगममा सम्पर्क गरी सो शर्तका विषयमा चित्त नबुझे निगममा उजुरी गर्न पाउनेमा सो नगरी ४५ दिन भित्र उक्त सूचना बमोजिमको प्रस्ताव दाखिल गरेको देखिन्छ। उक्त सूचना अनुसारको RFP खोल्ने समयमा यी निवेदक उपस्थित भई कागजातमा दस्तखत गरी निगमको कार्यविधि स्वीकार गरेको समेत देखिन्छ।

१६. निगमले वाइड बडी जहाज खरिद प्रकृया अगाडि बढाउन परराष्ट्र मन्त्रालयको Web site समेत राखी Aircraft manufacturing companies, Airlines, Aircraft leasing company र Bankers हरुलाई जारी गरेको सूचना पारदर्शी, प्रतिस्पर्धी र कानूनसम्मत बनाएको देखिन्छ। यसै सूचनालाई आधार बनाई यी निवेदक लगायत अन्य दश वटा बोलपत्रहरु प्रस्तुत भएको देखिन्छ। बोलपत्रको सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा गरी बोलपत्र खोल्ने समयमा यी निवेदक समेतका प्रतिनिधिहरु बसी उक्त बोलपत्रहरु खोल्ने प्रयोजनको लागि आवश्यक पर्ने प्रकृया पूरा गरेको देखिन्छ। नेपाल वायुसेवा निगमले व्यवसाय सञ्चालनको लागि के कस्तो विमान आवश्यक पर्छ उसले निर्धारण गर्ने विषय हो। यस्तो अवस्थामा यी निवेदकले शर्त बन्देज राखी बोलपत्र आह्वान गर्न मिल्दैन भनी भन्न मिल्ने देखिँदैन।

१७. सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा १० बोलपत्रदाता वा प्रस्तावदाताको योग्यता:

(१) बोलपत्रदाता वा प्रस्तावदाताले खरिद सम्झौता प्राप्त गर्न देहाय बमोजिमको योग्यता पूरा गरेको हुनु पर्नेछ:-

(क) बोलपत्रदाताले बोलपत्र सम्बन्धी कागजातमा उल्लिखित योग्यताका आधार वा खरिदको लागि पूर्व योग्यता निर्धारणको कारबाही चलाइएकोमा पूर्व योग्यता सम्बन्धी कागजातमा उल्लिखित योग्यताका आधार, र

(ख) प्रस्तावदाताले प्रस्ताव सम्बन्धी कागजातमा उल्लिखित योग्यताका आधार ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम बोलपत्र सम्बन्धी कागजात वा प्रस्ताव सम्बन्धी कागजातमा योग्यताका आधार उल्लेख गर्दा पेशागत र प्राविधिक योग्यता, उपकरणको उपलब्धता, विगतको कार्य सम्पादन, बिक्रीपछिको सेवाको व्यवस्था, जगेडा पार्टपूजाको उपलब्धता, कानूनी सक्षमता, वित्तीय स्रोत र अवस्था, पेशागत कसूर गरे बापतको सजाय र यस्तै अन्य आधारहरु उल्लेख गर्न सकिनेछ" भन्ने कानूनी व्यवस्था देखिन्छ। उक्त कानूनी व्यवस्था बमोजिम बोलपत्र सम्बन्धी प्रस्तावमा योग्यताको आधार प्राविधिक योग्यता वा कुनै खास किसिमको निर्माण व्यवसायी आपूर्ति कर्ता, परामर्शदाता वा सेवा प्रदायकले नपाउने व्यवस्था गर्न सकिने छैन भनी कुनै खास वर्ग वा समुदायलाई रोक लगाउन नपाउने भएतापनि खरिदकर्ता कम्पनीको आवश्यकता र वित्तीय उपलब्धता, उपकरणको उपलब्धता समेतका विषयवस्तुमा शर्त तोकी बोलपत्र आह्वान गर्न सक्ने नै देखिन्छ।

१८. निगमले सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ को नियम २५(घ) अनुसार बोलपत्रदाताको आर्थिक तथा प्राविधिक क्षमतालाई विचार गरी प्रस्तावकको योग्यताको आधार तय गर्न सकिने व्यवस्था अनुसार नै World Stock Market मा लिस्टेड भएका कम्पनीहरुलाई प्राथमिकता दिने शर्त राखी त्यस्ता कम्पनीहरुको आर्थिक क्षमता र विश्वासनियता बढी हुने कुरामा विवाद हुने देखिँदैन। नयाँ जहाज खरिद गर्दा निगमले आर्थिक व्ययभार बेहोर्न

नसक्ने हुँदा १००० घण्टा उडान भएको र सन् २०१४ भन्दा पछि नर्माण भएको जहाज खरिद गर्ने शर्तलाई कानून विपरीत भयो भनी भन्न मिल्ने देखिँदैन।

१९. निवेदकले उक्त बोलपत्र सार्वजनिक खरिद ऐन विपरीत बोलपत्र स्वीकृत वा सो को प्रकृया अगाडि बढाएको भए सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा ४७ तथा नेपाल वायु सेवा निगम आर्थिक विनियमावली, २०६५ को विनियम १७० बमोजिम सम्बन्धित निकायमा पुनरावेदन गर्न सकिने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ। सो व्यवस्था बमोजिम निवेदकले कतै पुनरावेदन गरेको पनि देखिन आएन। यसरी कानून बमोजिमको प्रकृया नै पूरा नगरी कानून बमोजिम साधारण अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरी सोबाट नै प्रस्तुत विवादको निरोपण हुनेमा सो अबलम्बन नगरी सोझै अदालतको असाधारण क्षेत्राधिकार ग्रहण गर्न मिल्ने देखिँदैन। अर्कोतर्फ यी रिट निवेदकले उक्त बोलपत्रमा राखेका शर्त बन्देजहरूमा चित्त नबुझेमा बोलपत्र प्रकाशित भएको ३० दिन भित्र निगममा सम्पर्क राखी सो विषयमा उजुरी गर्न सक्नुपर्ने हुन्छ। यी निवेदकले बोलपत्रको सूचना स्वीकार गरी बोलपत्र खोल्दा समावेश भई दस्तखत गरी आफ्नो बोलपत्र स्वीकृत नभएपछि अदालतमा प्रवेश गरेको कार्यलाई स्वभाविक मान्न मिल्ने देखिँदैन।

२०. तसर्थ स्वयं उपस्थित भई यी निवेदकले बोलपत्र सम्बन्धी कागजातमा हस्ताक्षर गरी पेश भएका १० वटा बोलपत्रलाई स्वीकार गरी बोलपत्र अन्य कम्पनीलाई पर्न सक्ने भन्ने अनुमानका आधारमा उक्त बोलपत्रको सूचना बदर गरी पुनः बोलपत्र आह्वान गर्नु भन्ने आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने रिट निवेदन दिएको देखियो। निगमद्वारा प्रकाशित बोलपत्र कानूनको अख्तियारी भित्र रही आफ्नो व्यापारिक उद्देश्य पूरा गर्न गरिएको र त्यसमा कुनै कानूनी त्रुटी भए गरेको नपाईँदा निवेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी गर्न मिलेन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ। दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाईदिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत(उपसचिव) - जगतबहादुर पौडेल

कम्प्यूटर टाईप - देबीना खतिवडा

इति सम्बत् २०७४ साल मंसिर महिना २७ गते रोज ४ शुभम् ----- ।